

Spreiding levert nog geen integratie op

Beleidsmakers proberen de etnische segregatie met spreiding te doorbreken. Volgens Secil Arda, Thomas Schillemans en Stijn Verhagen zal dit het probleem niet oplossen.

De concentratie van minderheden in wijken, scholen en verenigingen is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Bovendien en - volgens veel beleidsmakers - in samenhang daarmee heeft Nederland te kampen met integratieproblemen. Wat de gemoederen daarbij het meest bezighoudt, is de toegenomen sociaal-culturele afstand tussen bevolkingsgroepen. Minderheden en autochtonen, moslims en niet-moslims gaan steeds minder met elkaar om, hebben weinig kennis van elkaars achtergrond en de beeldvorming verslechtert. De gangbare en eenzijdige reactie van beleidsmakers hierop is: spreiden. Dit gebeurt al op verschillende terreinen. De stedelijke herstructurering probeert minderheden te spreiden over wijken. Door dubbele wachtlijsten zou spreiding moeten plaatsvinden over scholen. Met subsidiebeleid zou spreiding moeten worden gerealiseerd in het verenigingsleven. Naarmate de maatschappelijke bezorgdheid over de integratie toeneemt, neemt ook de inventiviteit toe waarmee het spreidingsbeleid wordt gepropageerd.

Spreidingsbeleid lijkt logisch omdat het aangrijpt op de vindplaats van problemen. Toch heeft het maar een gering effect. Spreiding stuit namelijk op juridische grenzen van non-discriminatie, loopt vast op het keuzegedrag van burgers ('witte vlucht') en kampt met gestolde politieke compromissen, zoals artikel 23 van de Grondwet, die het spreidingsbeleid bemoeilijken. Niet in de laatste plaats stuit spreiding op voldongen feiten: in de drie grote steden heeft meer dan de helft van de schoolgaande jeugd een niet-westerse achtergrond. Daar is spreiden geen serieuze optie.

Belangrijker is dat het spreidingsbeleid weliswaar aangrijpt op de vindplaats van de problemen, maar beperkt raakt aan de oorzaken. De sociaal-culturele kloof tussen minderheden en autochtonen vloeit voort uit gebrekkige taalbeheersing, schooluitval, discriminatie, onwil en onkunde. Uit onderzoek blijkt dat de 'zwartheid' van wijk of school het integratieproces slechts beperkt beïnvloedt. Spreiding kan daarom niet meer zijn dan een onderdeel van een bredere strategie.

Er is een nieuwe aanpak nodig die gerichte maatregelen in wijken en scholen combineert met structureel beleid. In het onlangs verschenen advies Eenheid, verscheidenheid en binding van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling wordt gesteld dat deze aanpak uit drie onderdelen moet bestaan.

Ten eerste richt de overheid zich op 'eenheid'. De overheid definieert en bewaakt een gemeenschappelijk kader. Zij stelt de spelregels vast waaraan alle burgers zich moeten houden. Het beheersen van het Nederlands en het handelen naar de basiswaarden van de democratie zijn de twee essentiële bestanddelen. Als we bedenken dat ongeveer een half miljoen mensen nauwelijks Nederlands spreekt, is duidelijk dat de overheid dit kader onvoldoende heeft bewaakt.

Ten tweede richt de overheid zich op 'verscheidenheid'. Vroeger was het beleid sterk geënt op een soort van laissez faire-multiculturalisme. Beleidsmakers gingen uit van de foutief gebleken aanname dat culturele diversiteit vanzelf tot integratie zou leiden. De laatste tijd zijn maatschappelijke verschillen tussen minderheden en autochtonen juist een steeds grotere bron van zorg geworden. Soms lijkt het nu alsof de overheid sociale verschillen zou kunnen en moeten uitvlakken. Deze positie heeft te weinig oog voor de onvermijdelijkheid van verschillen en te weinig waardering voor de positieve waarde die verschillen ook vertegenwoordigen. Om die productief te maken, dient de overheid te investeren in de kwaliteit en de leefbaarheid van scholen en wijken. Burgers kunnen dan trots zijn op hun buurt en zullen zich er sneller voor inzetten.

Ten derde richt de overheid zich op 'binding'. Zij investeert in contacten en verbindingen tussen organisaties, plaatsen, groepen en personen. Klinkt dat ingewikkeld? Vast, maar het is ook heel concreet. Neem bijvoorbeeld het onderwijs in de grootste drie steden. Aangezien de meerderheid

van de scholieren daar tot de minderheden behoort, is de vraag of zwarte scholen wenselijk zijn, achterhaald. In plaats daarvan moet de overheid zich druk maken om de kwaliteit van deze scholen en investeren in goed (taal)onderwijs, deskundig personeel, het onderhoud van gebouwen en in de overdracht van democratische omgangsvormen. Bovendien kan er veel meer gebeuren om leerlingen van witte en zwarte scholen met elkaar in contact te brengen. Bijvoorbeeld door het organiseren van ontmoetingen, culturele activiteiten of sportdagen van scholen.

Door uit te gaan van een strikt gemeenschappelijk kader dat ruimte schept voor verschil, menen wij dat de overheid de maatschappelijke behoefte aan samenhang in balans kan brengen met de individuele behoefte aan identiteit. Dit klinkt weliswaar een stuk ingewikkelder dan spreidingsbeleid, maar is op termijn wel een stuk effectiever.

Uit: Volkskrant, 29 maart 2005